Olli Mäenpää
28.5.2024

Sivistysvaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta (HE 51/2024 vp)

Hakemusmaksu

Opetushallitus perisi yliopistolakiin lisättäväksi ehdotetun 8 a §:n 1 momentin mukaan muuta tutkintoa kuin jatkotutkintoa opiskelemaan hakevilta lukukausikohtaisen hakemusmaksun. Maksun suorittaminen olisi hakemuksen käsittelemisen edellytys. Hakemusmaksun arvioidaan vähentävän korkeakoulujen työtä, jos heikkolaatuisten ja harkitsemattomien hakemusten määrä vähenee. Toisaalta se todennäköisesti lisäisi korkeakouluihin hakijoissa sellaisten hakijoiden osuutta, jotka ovat aidosti kiinnostuneita aloittamaan opinnot Suomessa. Hakemusmaksulle on siten asianmukaiset perusteet.

Hakemusmaksun suuruudeksi on tarkoitus asetuksella säätää alkuvaiheessa 100 euroa/hakija/lukukausi. Sääntelyä voidaan tältä osin pitää oikeasuhtaisena ja ennakoitavana.

Hakemusmaksua ei 8 a §:n 2 momentin mukaan perittäisi siinä määritellyiltä hakijoilta. Ehdotettu sääntely mukautuu myös sen perustelut huomioon ottaen yhdenvertaisuusperiaatteen vaatimuksiin.

Tilauskoulutus

Tilauskoulutusta koskevaan säännökseen lisättäisiin kielto järjestää tilauskoulutusta, jonka tarkoituksena on välittää opiskelijoita yliopiston tutkinto-opiskelijoiksi voittoa tuottavana liiketoimintana. Lisärajoitusta voidaan pitää hyvin perusteltuna etenkin tilauskoulutuksen tarkoituksen ja yliopistojen perustehtävien kannalta.

Lukuvuosimaksut

Yliopiston olisi ehdotetun yliopistolain 10 §:n mukaan perittävä muuhun kuin suomen- tai ruotsinkieliseen alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen hyväksytyiltä opiskelijoilta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattavat maksut lukuvuodessa. Lukuvuosimaksujen tulisi siten kattaa vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset lukuvuodessa, kun voimassaolevassa laissa niiden suuruus on määritelty euromääräisesti. Maksu määräytyisi niin, että se kattaa kaikkien lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat suorat ja epäsuorat kustannukset. Ehdotetulle kustannusperusteiselle lukuvuosimaksulle on aiheelliset perusteet. Sitä koskeva sääntely vastaa Ruotsin, Tanskan ja Norjan vastaavaa sääntelyä.

Lukuvuosimaksuja ehdotetaan perittäväksi vain EU-/ETA-alueen ulkopuolisten maiden kansalaisilta. Tähän ryhmään kuuluvilla ei ole subjektiivista oikeutta oleskella Suomessa tai saada koulutusta Suomessa, eikä ehdotettu maksuvelvollisuuden kohdistaminen myöskään ole ristiriidassa yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa (ks. myös esim. PeVL 50/2014 vp). Vastaavaa kohdentamista sovelletaan muissa Pohjoismaissa.

Yliopisto päättäisi lukuvuosimaksullisen koulutuksen järjestämiskustannusten laskentaan ja maksujen perimiseen sekä apurahojen ja muiden avustusten maksamiseen liittyvistä järjestelyistä. Yliopistojen itsenäistä päätösvaltaa koskevaa sääntelyä, joka mahdollistaisi myös joustavuutta yksittäisen maksun määräämisessä, voidaan pitää yliopistojen itsehallinnon kannalta perusteltuna.

Lukuvuosimaksuja koskevalla sääntelyllä voi käytännössä olla monitahoisia vaikutuksia, jotka kohdistuvat muun muassa ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määrään, opetustarjonnan kysyntään, Suomen kiinnostavuuteen yliopistokoulutuksen järjestäjänä ja apurahajärjestelmän kehittämiseen. Maksusääntelyn vaikutuksia olisi siksi paikallaan seurata ja tehdä tarvittaviksi arvioituja muutoksia.

Tiedonsaantioikeudet

Oikeus saada salassa pidettäviä tietoja

Yliopistolla olisi yliopistolakiin lisättäväksi ehdotetun 96 b §:n 1 momentin mukaan oikeus saada salassapitosäännösten estämättä Maahanmuuttovirastolta säännöksessä erikseen määritellyt tiedot. Yliopiston tiedonsaantioikeuden kohteena olisivat säännösehdotuksen mukaan ”hakijan tai opiskelijan sekä näiden ulkomaalaislaissa tarkoitetun perheenkokoajan hakeman, voimassa olevan ja aiemmin myönnetyn oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan voimassaoloa, perustetta ja lajia sekä oleskeluoikeutta osoittavaa asiakirjaa koskevan hakemuksen käsittelyn tilaa” koskevat tiedot. Säännöksen tarkoituksena on kohdentaa tiedonsaantioikeus sekä kyseisen asiakirjan voimassaoloa, perustetta ja lajia koskeviin tietoihin että hakemuksen käsittelyn tilaa koskeviin tietoihin.

Tiedonsaantioikeudelle on yleisesti arvioiden riittävät ja asianmukaiset perusteet. Sen kohdentamista lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioimista ja opetuksen suunnittelemista varten *tarpeellisiin* tietoihin – eikä vain välttämättömiin tietoihin – voidaan tässä sääntely-yhteydessä pitää myös perustuslain ja perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön näkökulmasta mahdollisena, koska tiedonsaantioikeuden kohde on määritelty eritellysti ja riittävän täsmällisesti.

Oikeus luovuttaa salassa pidettäviä tietoja

Yliopisto saisi 96 b §:n 2 momentin mukaan omasta aloitteestaan luovuttaa Maahanmuuttovirastolle salassa pidettäviä, oleskelun ehtoihin liittyviä väärinkäytösepäilyjä koskevia tietoja. Luovuttamisen edellytyksenä oleva yliopiston oma aloite on sinänsä perusteltu yliopiston itsehallinnon ja itsenäisen päätöksenteon

edellytysten kannalta. Luovutettavat tiedot eivät sisältäisi yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia arkaluonteisia henkilötietoja, joten sääntely ei muodostu ongelmalliseksi tietosuojan kannalta.

Yliopisto saisi luovuttaa vain tietoja, jotka ovat välttämättömiä Maahanmuuttovirastolle säädettyjen tehtävien hoitamista varten. Näin muotoillun säännöksen soveltamisen kannalta voi olla ongelmallista, että yliopistolla ei ole mahdollisuutta arvioida eikä toimivaltaa päättää, mitkä tiedot ovat tällä tavoin välttämättömiä Maahanmuuttoviraston tehtävien hoitamista varten. Käytännössä aiheutuvat ongelmat lienee tosin mahdollista ratkaista yliopiston ja viraston erilaisin yhteistyön muodoin. Yliopisto voisi myös ottaa huomioon viraston tietopyynnön.